Sun’iy intellektning iqtisodiy jarayonlarga ta’siri

Termiz Davlat Pedagogika instituti o’qituvchisi
Mirzakulova Risolat Musurmankulova
risolatmusurmankulovna@gmail.com

Geografiya ta’lim yo’nalishi 4-bosqich talabasi
Tog’ayev Qurbonmurod Ravshan o’g’li
E-mail: togayevqurbonmurod08@gmail.com

Annotatsiya;So‘nggi yillarda eng ko‘p muhokama qilinayotgan mavzulardan biri bu sun’iy intellekt (SI) bo‘lib, u zamonaviy iqtisodiyotni yangi bosqichga olib chiqish salohiyatiga ega texnologiyalardan biri hisoblanadi. SI nafaqat ishlab chiqarish va xizmatlar sohalarida, balki mehnat bozorida, moliya sektorida va umumiy iqtisodiy o‘sishda ham sezilarli o‘zgarishlarga olib keladi. Ushbu texnologiyalar jarayonlarni avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, bu orqali iqtisodiy samaradorlikni yanada rivojlantirish uchun keng qo‘llaniladi.Sun’iy intellekt texnologiyalari iqtisodiyotni yanada samaraliroq qilishga yordam beradi. Masalan, sun’iy intellekt yordamida turli sohalarda jarayonlar avtomatlashtiriladi: moliyaviy xizmatlarda firibgarlikni aniqlash va xavflarni tahlil qilish, chakana savdoda mahsulot tavsiyalarini taqdim etish, sog‘liqni saqlash sohasidagi kasalliklarni erta aniqlash. Ushbu texnologiyalar nafaqat jarayonlarni tezlashtiradi, balki inson xatolarini ham kamaytiradi.

Kalit so’zlar: Sun’iy intellekt (SI),Iqtisodiy jarayonlar,raqamli iqtisodiyot
mehnat bozori,bandlik,ishlab chiqarish samaradorligi,innovatsiya,ma’lumotlar tahlili (Big Data).

Аннотация:Одной из наиболее обсуждаемых тем последних лет является искусственный интеллект (ИИ), который считается одной из технологий, способных вывести современную экономику на новый уровень. ИИ приводит к значительным изменениям не только в производственном и сервисном секторах, но и на рынке труда, в финансовом секторе и в целом в экономическом росте. Эти технологии широко используются для автоматизации процессов, снижения затрат и повышения эффективности производства, тем самым способствуя дальнейшему развитию экономической эффективности. Технологии искусственного интеллекта помогают сделать экономику более эффективной. Например, с помощью ИИ автоматизируются процессы в различных областях: обнаружение мошенничества и анализ рисков в финансовых услугах, рекомендации товаров в розничной торговле и ранняя диагностика заболеваний в здравоохранении. Эти технологии не только ускоряют процессы, но и снижают количество человеческих ошибок.

Ключевые слова: Искусственный интеллект (ИИ), Экономические процессы, цифровая экономика
рынок труда, занятость, эффективность производства, инновации, анализ данных (Большие данные).

Abstract: One of the most discussed topics in recent years is artificial intelligence (AI), which is considered one of the technologies that has the potential to take the modern economy to a new level. AI leads to significant changes not only in the manufacturing and service sectors, but also in the labor market, the financial sector, and overall economic growth. These technologies are widely used to automate processes, reduce costs, and increase production efficiency, thereby further developing economic efficiency. Artificial intelligence technologies help make the economy more efficient. For example, with the help of AI, processes are automated in various areas: fraud detection and risk analysis in financial services, product recommendations in retail, and early detection of diseases in healthcare. These technologies not only speed up processes, but also reduce human errors.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), Economic processes, digital economy
labor market, employment, production efficiency, innovation, data analysis (Big Data).

KirishSun’iy intellekt (SI) zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim va tez rivojlanayotgan texnologik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. U insonning fikrlash, tahlil qilish, qaror qabul qilish va o‘rganish jarayonlarini kompyuter tizimlari orqali modellashtirishga asoslanadi. Bugungi kunda SI iqtisodiy jarayonlarning barcha bosqichlariga, ya’ni ishlab chiqarish, taqsimot, ayirboshlash va iste’mol jarayonlariga sezilarli darajada ta’sir ko‘rsatmoqda.Sun’iy intellektning eng muhim ta’sir yo‘nalishlaridan biri ishlab chiqarish samaradorligini oshirishdir. Sanoat korxonalarida avtomatlashtirilgan tizimlar, robotlar va aqlli algoritmlar ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirib, inson mehnatiga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirmoqda. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari pasayadi, mahsulot sifati esa yaxshilanadi. Bu holat iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida qaraladi.

Asosiy qism: Mehnat bozori ham sun’iy intellekt ta’sirida sezilarli o‘zgarishlarga uchramoqda. Ayrim oddiy va takroriy ish o‘rinlari avtomatlashtirish sababli qisqarib bormoqda. Shu bilan birga, yangi texnologik kasblar — SI mutaxassisi, ma’lumotlar tahlilchisi, dasturiy tizim ishlab chiquvchi va kiberxavfsizlik mutaxassisi kabi yo‘nalishlar shakllanmoqda. Bu esa mehnat bozorida yangi kompetensiyalar va qayta tayyorlash tizimining ahamiyatini oshiradi.

Moliya va bank tizimida ham SI keng qo‘llanilmoqda. Kredit risklarini baholash, firibgarlik operatsiyalarini aniqlash, mijozlarga avtomatlashtirilgan xizmat ko‘rsatish va investitsion qarorlarni prognoz qilish jarayonlarida sun’iy intellekt muhim rol o‘ynamoqda. Bu jarayonlar tezkorlikni oshiradi va inson xatolarini kamaytiradi.Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi ham SI bilan chambarchas bog‘liq. Elektron tijorat platformalari foydalanuvchilarning xulq-atvorini tahlil qilib, ularga mos mahsulot va xizmatlarni taklif etadi. Bu esa savdo hajmining oshishiga va global bozorda raqobatning kuchayishiga olib keladi.

Shu bilan birga, sun’iy intellektning iqtisodiyotga ta’siri faqat ijobiy emas. U ishsizlikning ayrim turlarini oshirishi, daromadlar tengsizligini kuchaytirishi va ma’lumotlar xavfsizligi bilan bog‘liq muammolarni yuzaga keltirishi mumkin. Shuning uchun SI texnologiyalarini joriy etishda ijtimoiy va huquqiy jihatlarni ham inobatga olish muhim hisoblanadi. Sun'iy intellekt (AI)-bu hisoblash tizimlarining o'rganish, fikrlash, muammolarni hal qilish, idrok etish va qaror qabul qilish kabi odatda inson aql-zakovati bilan bog'liq vazifalarni bajarish qobiliyati. Bu muhandislik, matematika va informatika sohasidagi tadqiqot sohasi bo'lib, mashinalarga atrof-muhitni idrok etish va belgilangan maqsadlarga erishish imkoniyatlarini maksimal darajada oshiradigan harakatlarni amalga oshirish uchun o'rganish va aqldan foydalanishga imkon beradigan usullar va dasturiy ta'minotni ishlab chiqadi va o'rganadi.AIning yuqori darajadagi dasturlariga rivojlangan veb-qidiruv tizimlari, chatbotlar, virtual yordamchilar, avtonom transport vositalari va strategik o'yinlarda o'ynash va tahlil qilish kiradi (masalan, shaxmat va boring). 2020-yillardan boshlab generativ AI matnli ko'rsatmalardan tasvirlar, audio va videolarni yaratish uchun keng tarqalgan.Sun'iy intellekt tadqiqotlarining an'anaviy maqsadlariga o'rganish, fikrlash, bilimlarni namoyish etish, rejalashtirish, tabiiy tilni qayta ishlash va idrok etish, shuningdek robototexnikani qo'llab-quvvatlash kiradi.ushbu maqsadlarga erishish uchun sun'iy intellekt tadqiqotchilari davlat kosmik qidiruvi va matematik optimallashtirish, rasmiy mantiq, sun'iy neyron tarmoqlari va statistika, operatsiyalarni tadqiq qilish va iqtisodiyotga asoslangan usullarni o'z ichiga olgan usullardan foydalanganlar. AI shuningdek psixologiya, tilshunoslik, falsafa, nevrologiya va boshqa sohalarga asoslanadi.OpenAI, Google DeepMind va Meta kabi ba'zi kompaniyalar sun'iy umumiy razvedka (AGI) – AI ni yaratishni maqsad qilib, deyarli har qanday bilim vazifasini kamida inson sifatida bajarishi mumkin.

Sun'iy intellekt 1956 yilda akademik intizom sifatida tashkil etilgan, va maydon o'z tarixi davomida bir nechta optimizm tsikllarini boshdan kechirdi,keyin umidsizlik va mablag ' yo'qotish davrlari, deb nomlanuvchi AI qishlari. moliyalashtirish va qiziqish 2012 yildan so'ng, grafik ishlov berish birliklari neyron tarmoqlarni tezlashtirish uchun ishlatila boshlanganidan keyin sezilarli darajada

oshdi va chuqur o'rganish avvalgi AI texnikasidan ustun keldi. Ushbu o'sish 2017 yildan keyin transformator arxitekturasi bilan yanada tezlashdi. 2020-yillarda AI portlashi ommaviy axborot vositalarini yaratish va o'zgartirish uchun ruxsat bergan generativ AI yutuqlariga to'g'ri keldi. AI xavfsizligi va sun'iy intellektdan foydalanishning kutilmagan oqibatlari va zararlaridan tashqari, axloqiy tashvishlar, sun'iy intellektning uzoq muddatli ta'siri va potentsial ekzistensial xavflar sun'iy intellektni tartibga solish muhokamalariga sabab bo'ldi.

Xulosa : Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt iqtisodiy jarayonlarni tubdan o‘zgartirayotgan kuchli innovatsion texnologiya bo‘lib, u ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, yangi ish o‘rinlarini yaratadi va raqamli iqtisodiyot rivojiga katta hissa qo‘shadi. Biroq uning salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun davlatlar va tashkilotlar tomonidan samarali boshqaruv mexanizmlari ishlab chiqilishi zarur.Foydalanilgan adabiyotlar**:**

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirzakulova, R. M. (2025). Yashil moliya va barqaror investitsiya strategiyalari: zamonaviy yondashuvlar va istiqbollar. Management, Marketing and Finance International Scientific Journal, Vol. 2, Issue 3, 158–160. https://doi.org/10.5281/zenodo.15269292

2. Mirzakulova, R. M. (2025). Yashil iqtisodiyotga o‘tish zaruriyati. Meditsina, pedagogika i texnologiya: teoriya i praktika.

3. Mirzakulova, R. M. (2023). Ways of effective use of cocktail resources in economic networks. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 100–103. https://doi.org/10.55640/eijmrms-03-02-19

4. Mirzakulova, R. M. (2025). Avtomatizatsiya i sovershenstvovanie biznes-protsessov. Bulletin News in New Science Society International Scientific Journal, Vol. 2, Issue 12.

5. Mirzakulova, R. M. (2025). Methods of immersing economic knowledge in the pedagogical process. Journal of Scientific Research, Modern Views and Innovations, Vol. 2. Available at: https://spaceknowladge.com

6. Mirzakulova, R. M. (2025). Pedagogik jarayonda iqtisodiy bilimlarni singdirish usullari. Yangi O‘zbekiston, Yangi Tadqiqotlar Jurnali, Vol. 3, Issue 7. Available at: https://phoenixpublication.net/